Archwilio Cymru
Audit Wales

Effeithiolrwydd Trefniadau Atal Twyll – **Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe**

Blwyddyn archwilio: 2020

Dyddiad cyhoeddi: Hydref 2020

Cyfeirnod y ddogfen: 1933A2020-21

Paratowyd y ddogfen hon yn rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Mae gan yr Archwilydd Cyffredinol ystod eang o swyddogaethau archwilio a chysylltiedig, gan gynnwys archwilio cyfrifon cyrff GIG Cymru, ac adrodd wrth y Senedd ar ddarbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y sefydliadau hynny sydd wedi defnyddio'u hadnoddau. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n fwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Archwilio Cymru yw'r enw ymbarél ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân â'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain fel y disgrifir uchod. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol ac nid oes gan hwn ei hun unrhyw swyddogaethau.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2020

Ni dderbynnir unrhyw atebolrwydd gan yr Archwilydd Cyffredinol na staff Swyddfa Archwilio Cymru mewn cysylltiad ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog neu gyflogai arall yn eu rhinwedd unigol, nac mewn cysylltiad ag unrhyw drydydd parti lle mae'r adroddiad hwn dan sylw.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddo, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran ymdrin â cheisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn cysylltiad â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg hefyd. This document is also available in English.

Cynnwys

Mae'r Bwrdd Iechyd yn dangos ymrwymiad i atal twyll, mae ganddo drefniadau addas i gefnogi'r gwaith o atal a chanfod twyll ac mae'n gallu ymateb yn briodol pan fo twyll yn digwydd.

Adroddiad cryno

Cefndir 4

Prif ganfyddiadau a meysydd i'w gwella 4

Adroddiad manwl

Ein canfyddiadau 6

Atodiadau

Atodiad 1 – Adnoddau atal twyll 13

Atodiad 2 – Ymateb y rheolwyr 14

Adroddiad cryno

Cefndir

1 Ar 11 Mehefin 2019, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol **Trefniadau Atal Twyll yn Sector Cyhoeddus Cymru: Trosolwg ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus**. Roedd yr adroddiad yn adolygiad disgrifiadol, lefel uchel o'r trefniadau sydd ar waith yn Llywodraeth Cymru, y GIG a llywodraeth leol (awdurdodau unedol yn unig), a nododd rai negeseuon pwysig:

- mae colledion a achosir gan dwyll yn y sector cyhoeddus yn sylweddol. Mewn cyfnod o gyni, mae pob punt a gaiff ei cholli i dwyll yn bunt y gellid ei gwario ar wasanaethau cyhoeddus.
- mae twyll ar bob ffurf yn esblygu'n gyson, felly mae angen i fesurau atal twyll aros gyfuwch â'r twyllwyr.
- mae adnoddau a neilltuir i weithgarwch atal twyll yn amrywio'n eang ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru.

2 Yn dilyn cyhoeddi'r adroddiad, cymeradwyodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus gynnig yr Archwilydd Cyffredinol i wneud rhagor o waith ar draws ystod o gyrff yn sector cyhoeddus Cymru i archwilio pa mor effeithiol y mae trefniadau atal twyll yn ymarferol ac i wneud argymhellion ar gyfer gwella. Fe wnaed y gwaith hwn rhwng mis Rhagfyr 2019 a mis Chwefror 2020.

3 Ar 30 Gorffennaf 2020, cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol adroddiad cenedlaethol o'r enw **Gwella Ein Perfformiad – Mynd i'r Afael â Thwyll yng Nghymru** sy'n crynhoi canfyddiadau allweddol ein hadolygiad ledled Cymru. Nid yw'n rhoi disgrifiad manwl o'r trefniadau sydd ar waith mewn cyrff unigol, ond mae'n nodi ystod o gyfleoedd i wella trefniadau atal twyll ledled Cymru.

4 Er bod yr adroddiad cenedlaethol yn nodi mai trefniadau atal twyll y GIG yw'r rhai sydd wedi datblygu fwyaf ar draws y sector cyhoeddus, nododd fod agenda heriol o hyd o safbwynt sicrhau bod trefniadau atal twyll yn addas ar gyfer y degawd nesaf oherwydd bod globaleiddio a dyfodiad technoleg ddigidol wedi creu risgiau a chyfleoedd newydd i'r twyllwyr.

5 Mae'r adroddiad yn galw ar gyrff y GIG i'w hargyhoeddi eu hunain:

- bod adnoddau atal twyll wedi'u pennu yn ôl asesiad o ffactorau risg lleol;
- bod asesiadau risg atal twyll wedi'u hintegreiddio i drefniadau rheoli risg corfforaethol;
- bod strategaethau ar waith i wneud mwy o ddefnydd o ddadansoddeg data i atal a chanfod twyll; a
- bod strategaethau ar waith i wella trefniadau cydweithio o fewn y sector ac yn fwy eang ar draws ffiniau rhwng sectorau.

6 Mae'r adroddiad cryno hwn yn nodi ein hasesiad o drefniadau Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe (y Bwrdd Iechyd) ar gyfer atal a chanfod twyll. Mae ein hasesiad wedi'i seilio ar adolygiadau o ddogfennau, gan gynnwys papurau bwrdd a phapurau pwyllgor, a chyfweliadau â nifer bach o staff.

Prif ganfyddiadau a meysydd i'w gwella

7 Nododd ein hasesiad fod y Bwrdd Iechyd yn dangos ymrwymiad i atal twyll, bod ganddo drefniadau addas i gefnogi'r gwaith o atal a chanfod twyll a'i fod yn gallu ymateb yn briodol pan fo twyll yn digwydd. Caiff ein prif ganfyddiadau o'r gwaith eu nodi'n fanylach yn yr adran ganlynol o'r adroddiad hwn.

8 Wrth wneud y gwaith hwn, nodwyd rhai meysydd i'w gwella (**Arddangosyn 1**): dylid eu hystyried ochr yn ochr â'r themâu a nodwyd yn yr adroddiad cenedlaethol. Mae ymateb rheolwyr y Bwrdd Iechyd i'r meysydd i'w gwella ar gael yn **Atodiad 2**.

Arddangosyn 1: meysydd i'w gwella

Meysydd i'w gwella
Hyfforddiant atal twyll G1 Rhoi hyfforddiant atal twyll gorfodol ar waith i rai grwpiau o staff neu bob un
Capasiti staff atal twyll G2 Ystyried y capasiti Arbenigwyr Atal Twyll Lleol sy'n ofynnol i ddarparu'r adnoddau ar gyfer y lefelau gofynnol o waith rhagweithiol ac ymchwiliol, gan gynnwys hyfforddiant staff, a gwneud y tîm yn gydnerth.
Cofnodi a monitro'r risg o dwyll economaidd G3 Gweithredu cysondeb wrth gofnodi a monitro'r risg o dwyll economaidd yn unol â pholisi a strategaeth rheoli risg y Bwrdd Iechyd.

Ffynhonnell yr arddangosyn: Archwilio Cymru

Adroddiad Manwl

Ein canfyddiadau

9 Mae'r tabl canlynol yn nodi'r meysydd ffocws yn ein gwaith a'n canfyddiadau.

Arddangosyn 2: meysydd ffocws yn ein gwaith a'n canfyddiadau

Meysydd gwaith	Canfyddiadau
Fe wnaethom ystyried a yw'r haen uchaf yn dangos ymrwymiad i atal twyll ac yn darparu'r arweinyddiaeth angenrheidiol i frwydro yn erbyn twyll. Roeddem yn disgwyl gweld: • y Bwrdd/tîm Gweithredol yn hybu ymrwymiad clir i beidio â goddef twyll o gwbl ac yn hyrwyddo gwaith atal twyll; • uwch arweinwyr yn mynd ati'n weithredol i hybu a rhannu diwylliant atal twyll; • dealltwriaeth ar draws y sefydliad cyfan o gyfrifoldebau atal twyll a rhoi gwybod am dwyll tybiedig; ac • ymrwymiad sefydliadol i hyfforddiant atal twyll ac ymwybyddiaeth o foeseg, gyda hyfforddiant atal twyll gorfodol priodol ac wedi'i dargedu ar gyfer yr holl staff.	Fe wnaethom ganfod yr arferion da canlynol: • y Cyfarwyddwr Cyllid Gweithredol yw'r swyddog gweithredol ar y Bwrdd sy'n gyfrifol am atal twyll. • mae atal twyll yn eitem sefydlog ar agenda'r Pwyllgor Archwilio. • mae'r sefydliad yn trin yr holl faterion sy'n ymwneud â thwyll fel blaenoriaeth, a cheir ymrwymiad eglur gan y Cyfarwyddwr Cyllid Gweithredol a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio • mae polisïau a strategaethau'n anfon neges gyson na fydd twyll yn cael ei oddef, ac y bydd pob cam yn cael ei gymryd i weithredu sancsiynau troseddol neu ddisgyblu yn erbyn cyflawnwyr. Mae'r Bwrdd Iechyd yn sicrhau bod llinellau cyfathrebu effeithiol rhwng y rhai sy'n gyfrifol am waith atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredigaeth a grwpiau allweddol eraill o staff a rheolwyr allweddol eraill yn y sefydliad. • mae'r Bwrdd Iechyd yn cyhoeddi achosion o dwyll a brofwyd a'r camau gweithredu a gymerwyd. Fe wnaethom nodi'r maes canlynol i'w wella: • ar adeg ein hadolygiad, nid oedd hyfforddiant atal twyll yn orfodol i'r holl staff ac ni chafodd ei gynnwys mewn hyfforddiant sefydlu ar gyfer dechreuwyr

Meysydd gwaith	Canfyddiadau
	newydd. Fodd bynnag, mae tudalen Atal Twyll wedi'i chynnwys yn y llawlyfr staff a ddarperir i'r holl staff newydd sy'n rhoi cyflwyniad byr i'r Gwasanaeth Atal Twyll Lleol, ac yn cyfeirio staff i ragor o wybodaeth. Mae'r Bwrdd Iechyd hefyd yn darparu dogfennau gwybodaeth am atal twyll a sesiynau ymwybyddiaeth anorfodol ac mae'n ymchwilio i wneud hyfforddiant atal twyll yn orfodol.
Fe wnaethom ystyried a oes gan y sefydliad strwythur addas a digon o adnoddau medrus i atal a chanfod twyll. Roeddem yn disgwyl gweld: • Arbenigwr Atal Twyll Lleol dynodedig â chyfrifoldeb dynodedig am atal twyll a'r gallu i ddylanwadu ar lefel yr adnoddau atal twyll; • lefel briodol o staff atal twyll profiadol, hyfforddedig ac achrededig i gynnal ymchwiliadau a gwneud gwaith atal twyll; • eglurder o ran swyddogaethau, cyfrifoldebau a llinellau atebolrwydd o ran atal twyll; • buddsoddiad mewn atal twyll wedi'i seilio ar benderfyniadau gwybodus sy'n deillio o asesiad o'r risg o dwyll sy'n amlygu risgiau ac yn pennu'r adnoddau y mae eu hangen i fynd i'r afael â nhw;	Fe wnaethom ganfod yr arferion da canlynol: • mae gan y Bwrdd Iechyd Arbenigwr Atal Twyll Lleol penodedig, sydd â'r gallu i ddylanwadu ar lefel yr adnoddau atal twyll a ddynodir gan y Cyfarwyddwr Cyllid Gweithredol. • yr Arbenigwr Atal Twyll Lleol yw'r arweinydd dynodedig ar gyfer Bwrdd Iechyd Addysgu Powys a Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg hefyd. • mae'r Bwrdd Iechyd yn cyflogi staff atal twyll achrededig a hyfforddedig, sy'n mynychu cyrsiau hyfforddi a datblygiad proffesiynol yn ôl y gofyn. • mae lefel yr adnoddau atal twyll o fewn y Bwrdd Iechyd ychydig yn is na'r cyfartaledd ar gyfer Cymru **(Atodiad 1).** Cyfradd gyfwerth ag amser cyflawn (WTE) adnoddau atal twyll lleol am bob 1,000 o aelodau o staff yw 0.17 WTE, o'i gymharu â'r cyfartaledd ar gyfer GIG Cymru o 0.19 WTE. • mae gan y Bwrdd Iechyd swyddogaethau a chyfrifoldebau atal twyll a ddisgrifir yn glir. Ceir protocol sy'n nodi swyddogaethau a chyfrifoldebau'r tîm atal twyll, y tîm cyllid a thîm y gweithlu mewn cysylltiad â chanlyn sancsiynau am gyflawni twyll.

Meysydd gwaith	Canfyddiadau
• rhaglen flynyddol o waith atal twyll rhagweithiol (gwaith atal twyll) sy'n cwmpasu'r risgiau a nodwyd yn yr asesiadau risg gyda gwaith wedi'i neilltuo i waith rhagweithiol	• mae gan yr Arbenigwr Atal Twyll Lleol a staff atal twyll fynediad at yr holl systemau, cofnodion ac adeiladau y mae eu hangen i wneud ei gwaith. • mae'r Arbenigwr Atal Twyll Lleol yn cwblhau Offeryn Hunanadolygu (SRT) Awdurdod Atal Twyll y GIG yn flynyddol. Pan ganfyddir materion (risgiau), cânt eu hymgorffori yn y cynllun gwaith atal twyll, ynghyd ag unrhyw faterion/risgiau a ganfyddir trwy'r gwaith atal twyll cyffredinol. Mae'r Offeryn Hunanadolygu'n nodi blaenoriaethau o ran gwaith rhagweithiol ar gyfer y flwyddyn. • fe wnaeth ein hadolygiad nodi bod gwaith heb ei gynllunio sylweddol wedi'i wneud yn 2018-19 ynglŷn ag effaith Newid Ffiniau Pen-y-bont ar Ogwr er mwyn dechrau darparu gwasanaethau i Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg o Ebrill 2019. • mae'r Arbenigwr Atal Twyll Lleol wedi gwneud gwaith rhagweithiol i fynd i'r afael â materion a nodwyd yn lleol gan gynnwys ceir cronfa menter a threuliau colled fferyllfa gymunedol. Fe wnaethom nodi'r maes canlynol i'w wella: • dim ond 2.2 WTE yw'r lefelau staffio. Pe byddai lefel y gwaith ymchwiliol yn cynyddu, neu pe byddai unrhyw aelod o staff yn absennol, gallai hyn effeithio ar y gallu i gyflawni'r lefel o waith atal twyll rhagweithiol y cytunwyd arni.
Fe wnaethom ystyried a oes gan y sefydliad fframwaith polisi cadarn i ategu trefniadau atal twyll effeithiol. Roeddem yn disgwyl gweld:	Fe wnaethom ganfod yr arferion da canlynol: • mae gan y Bwrdd Iechyd bolisi atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredigaeth cyfredol (y polisi), a gaiff ei adolygu, ei werthuso a'i ddiweddaru'n rheolaidd. Mae'r polisi'n cynnwys cynllun ymateb i atal twyll.

Meysydd gwaith	Canfyddiadau
• strategaeth/polisi atal twyll sy’n nodi dull y sefydliad o reoli risgiau o dwyll ac sy’n diffinio cyfrifoldebau penodol am atal twyll; • Cod Ymddygiad sy’n nodi ymddygiad derbyniol a sut i roi gwybod am wrthdaro buddiannau a’i reoli; • trefniadau cadarn ar gyfer chwythu’r chwiban sy’n nodi dulliau ar gyfer rhoi gwybod am dwyll; • cofrestrau rhoddion a lletygarwch sy’n cael eu cynnal; a • sgrinio cyn cyflogi.	• craffwyd ar y polisi ac fe’i cymeradwywyd gan Arbenigwr Atal Twyll Lleol y Bwrdd Iechyd, uwch reolwyr a’r Pwyllgor Archwilio. • codir ymwybyddiaeth staff o’r polisi mewn sesiynau codi ymwybyddiaeth o atal twyll dogfennau gwybodaeth. Caiff ymwybyddiaeth staff ei werthuso drwy’r arolwg ymwybyddiaeth o dwyll. • Mae gan y Bwrdd Iechyd God Ymddygiad priodol, a pholisïau chwythu’r chwiban a seiberddiogelwch, a phrosesau adolygu ac adnewyddu ar waith. • Mae gan y Bwrdd Iechyd drefniadau priodol i gynnal ac adolygu cofrestrau buddiannau, rhoddion a lletygarwch. • Mae gan y Bwrdd Iechyd drefniadau ar waith i sicrhau y caiff pob aelod newydd o staff eu sgrinio cyn dechrau gweithio yn y sefydliad. Ni wnaethom nodi unrhyw feysydd i'w gwella.
Fe wnaethom ystyried a oes gan y sefydliad asesiad effeithiol o’r risg o dwyll ynghyd ag ymatebion priodol i faterion sy’n dod i’r amlwg. Roeddem yn disgwyl gweld: • asesiadau rheolaidd a chynhwysfawr o’r risg o dwyll yn cael eu trafod a’u cytuno ag uwch arweinwyr a’r Pwyllgor Archwilio. • asesiadau o’r risg o dwyll yn cael eu cynnwys yn rhan o fframwaith rheoli risg cyffredinol y sefydliad.	Fe wnaethom ganfod yr arferion da canlynol: • Mae’r Bwrdd Iechyd yn cwblhau Offeryn Hunanadolygu Awdurdod Atal Twyll y GIG yn flynyddol. • Mae cynlluniau gwaith blynyddol wedi’u seilio ar wybodaeth a gafwyd ac a nodwyd, adolygiad o achosion sy’n mynd rhagddynt, atgyfeiriadau a blaenoriaethau ar gyfer gwaith rhagweithiol a nodwyd ledled Cymru. Mae lefelau adnoddau atal twyll yn gymesur â lefel y risg a nodwyd. Mae dulliau o liniaru effeithiau risgiau a nodwyd wedi’u cynnwys yn y cynllun gwaith, sy’n cael ei gymeradwyo gan y Pwyllgor Archwilio. • Mae polisïau a gweithdrefnau papur yn cael eu prawf-fesur o safbwynt twyll gan ddefnyddio canllawiau a gyhoeddwyd gan Awdurdod Atal Twyll y GIG.

Meysydd gwaith	Canfyddiadau
• y risg o dwyll yn cael ei chynnwys yng nghynllun systemau i leihau'r cyfleoedd ar gyfer twyll gymaint â phosibl.	Mae'r Arbenigwr Atal Twyll Lleol yn adolygu polisïau ac yn cynnig newidiadau pan ystyrir bod hynny'n angenrheidiol. Fe wnaethom nodi'r maes canlynol i'w wella: • nid yw'r Bwrdd Iechyd yn cofnodi nac yn monitro'r risg o dwyll economaidd yn unol â'i fframwaith rheoli risg cyffredinol ar hyn o bryd. Dylid integreiddio asesiadau risg i'r fframwaith rheoli risg ehangach, er mwyn sicrhau perchnogaeth gorfforaethol ehangach a rheolaeth weithredol o risgiau.
Fe wnaethom ystyried a yw amgylchedd rheolaeth fewnol y sefydliad yn ategu trefniadau effeithiol ar gyfer atal a chanfod twyll. Roeddem yn disgwyl gweld: • rheolaethau mewnol yn cael eu llunio a'u profi i fynd i'r afael â risgiau o dwyll a ganfuwyd a helpu i atal twyll rhag digwydd; • adolygiadau archwilio mewnol o'r risgiau o dwyll a phrofi rheolaethau sydd wedi'u llunio i atal a chanfod twyll; • y sefydliad yn gweithredu ar argymhellion i gryfhau rheolaethau os nad yw rheolaethau mewnol yn gweithredu cystal ag a fwriadwyd a gwersi'n cael eu dysgu o achosion o dwyll; a	Fe wnaethom ganfod yr arferion da canlynol: • mae tîm Archwilio Mewnol y Bwrdd Iechyd yn adolygu risgiau o dwyll ac yn profi rheolaethau sydd wedi'u llunio i atal a chanfod twyll yn rhan o'i raglen waith flynyddol. Mae gwybodaeth a chudd-wybodaeth yn cael eu rhannu â gwasanaethau atal twyll lleol yn unol â'r protocol rhannu gwybodaeth y cytunwyd arno. • mae'r Bwrdd Iechyd yn gweithredu ar argymhellion i gryfhau rheolaethau os nad yw rheolaethau mewnol yn gweithredu cystal ag a fwriadwyd ac i ddysgu gwersi o achosion o dwyll. • mae'r Bwrdd Iechyd yn cyfrannu at ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol, gwiriadau dilysu ar ôl taliadau gofal sylfaenol a gwiriadau lleol eraill (megis y gyflogres). • mae'r Bwrdd Iechyd yn defnyddio meddalwedd rheoli achosion i gofnodi pob gwendid a nodwyd yn y system o ganlyniad i archwiliadau a/neu ymarferion atal a datgelu rhagweithiol. Agwedd bwysig ar y feddalwedd hon yw ei bod yn cofnodi'r gwersi a ddysgwyd.

Meysydd gwaith	Canfyddiadau
• y sefydliad yn defnyddio ymarferion paru data i ddilysu data a chanfod gweithgarwch a allai fod yn dwyllodrus.	Fe wnaethom nodi'r maes canlynol i'w wella: • canfu ein hadolygiad cenedlaethol ychydig o enghreifftiau yn unig o ddefnyddio dadansoddeg data fel modd o atal twyll, yn bennaf ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol.
Fe wnaethom ystyried a oes gan y sefydliad ymateb priodol i dwyll. Roeddem yn disgwyl gweld: • cynllun cynhwysfawr ar gyfer ymateb i dwyll sy'n nodi trefniadau eglur ar gyfer rhoi gwybod am honiadau o dwyll ac ymchwilio iddynt; • camau gweithredu i sicrhau bod honiadau o dwyll yn cael eu hasesu • gweithdrefnau wedi'u cofnodi ar gyfer cynnal ymchwiliadau i dwyll sy'n dilyn arfer proffesiynol priodol ac sy'n gyson â'r cynllun ymateb i dwyll; • ystyriaeth i'r ystod lawn o sancsiynau sydd ar gael, a cheisio canlyniad sy'n gwneud iawn (er enghraifft adfer arian ac asedau) pan fo'n briodol; • system rheoli achosion briodol i gofnodi a monitro cynnydd achosion posibl o dwyll; a • chydweithio â phartneriaid allanol i fynd i'r afael â thwyll.	Fe wnaethom ganfod yr arferion da canlynol: • mae Cynllun Ymateb i Dwyll y Bwrdd Iechyd yn dilyn arfer gorau fel y cynghorir gan Awdurdod Atal Twyll y GIG. • mae staff cymwysedig yn ymchwilio i bob achos o dwyll tybiedig, ac yn unol â'r Cynllun Ymateb i Dwyll. Mae canlyniadau ymchwiliadau yn cael eu hadrodd i'r Pwyllgor Archwilio ac i Awdurdod Atal Twyll y GIG. • mae'r Bwrdd Iechyd yn defnyddio'r ystod lawn o sancsiynau sydd ar gael (camau disgyblu staff, achosion sifil ac achosion troseddol) ac yn ceisio adfer arian pan fo'n briodol ac yn effeithiol o ran cost i wneud hynny. • caiff yr holl ymchwiliadau eu cofnodi ar feddalwedd rheoli achosion. Caiff y gwersi a ddysgir o achosion o dwyll eu rhannu â staff priodol i'w rhoi ar waith a gweithredu newidiadau i systemau a gweithdrefnau pan fo'n briodol. • mae'r Bwrdd Iechyd yn cysylltu'n rhagweithiol ac yn rheolaidd â sefydliadau ac asiantaethau eraill megis Gwasanaethau Cyfreithiol a Risg y GIG, yr heddlu, Gwasanaethau Mewnfudo y Swyddfa Gartref, awdurdodau lleol, a chyrff rheoleiddio a phroffesiynol i roi cymorth i atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredigaeth. Gellir prynu gwasanaethau arbenigol gan Awdurdod Atal Twyll y GIG pan fo angen. Ni wnaethom nodi unrhyw feysydd i'w gwella

Meysydd gwaith	Canfyddiadau
Fe wnaethom ystyried a oes gan y sefydliad drefniadau adrodd a chraffu priodol ar waith i sicrhau bod ei ddiwylliant a'i fframwaith atal twyll yn gweithredu'n effeithiol. Roeddem yn disgwyl gweld: • cofnod yn cael ei gadw o golledion a'r hyn a adferwyd; • y Pwyllgor Archwilio'n defnyddio dull rhagweithiol i atal twyll a hybu diwylliant atal twyll effeithiol; • y Pwyllgor Archwilio'n herio ac yn adolygu gwaith atal twyll, ac yn sicrhau ei fod yn cyflawni ei ddyletswyddau mewn cysylltiad ag atal twyll;	Fe wnaethom ganfod yr arferion da canlynol: • mae'r Bwrdd Iechyd yn cadw cofnod o golledion a gafwyd o ganlyniad i dwyll a'r hyn a adferwyd; • mae atal twyll yn eitem sefydlog ar agenda'r Pwyllgor Archwilio; • caiff y cynllun blynyddol ei gyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio ynghyd ag adroddiadau rheolaidd ar gynnydd o ran cyflawni'r rhaglen waith flynyddol, ynghyd â risgiau o dwyll a ganfuwyd a chamau gweithredu i'w lleihau gymaint â phosibl; • cynhyrchir diweddariadau ar achosion ar gyfer sesiwn breifat y Pwyllgor Archwilio sy'n nodi'r achos, ei statws, ac arian/asedau a adferwyd. Ni wnaethom nodi unrhyw feysydd i'w gwella.

Atodiad 1

Adnoddau atal twyll

Mae'r arddangosyn canlynol yn nodi nifer yr adnoddau Arbenigwyr Atal Twyll Lleol am bob 1,000 o aelodau staff.

Arddangosyn 3: nifer yr adnoddau Arbenigwyr Atal Twyll Lleol am bob 1,000 o aelodau staff (mewn trefn o'r uchaf i'r isaf)

	Arbenigwyr WTE	Cyfanswm y staff yn y sefydliad	Arbenigwyr WTE am bob 1,000 o aelodau staff (cyfrif pennau)
Addysg a Gwella Iechyd Cymru[1]	0.2	280	0.71
Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwlans Cymru	2.0	3,535	0.57
Bwrdd Iechyd Addysgu Powys[2]	1.2	2,286	0.52
Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg[2]	2.6	11,944	0.22
Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda	2.0	10,032	0.20
Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan	2.6	13,659	0.19
GIG Cymru (cyfartaledd)	**18.2**	**94,614**	**0.19**
Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe[2]	2.2	12,962	0.17
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr	2.9	18,491	0.16
Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru[1]	0.3	1,903	0.16
Ymddiriedolaeth GIG Prifysgol Felindre[1]	0.4	4,411	0.16
Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro[1]	1.8	15,111	0.12

[1] Mae Tîm Arbenigwyr Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro hefyd yn darparu gwasanaethau i Addysg a Gwella Iechyd Cymru, Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru ac Ymddiriedolaeth GIG Prifysgol Felindre trwy Gytundeb Lefel Gwasanaeth blynyddol.

[2] Mae Tîm Arbenigwyr Bwrdd Iechyd Prifysgol Bae Abertawe hefyd yn darparu gwasanaethau i Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg a Bwrdd Iechyd Addysgu Powys trwy Gytundeb Lefel Gwasanaeth blynyddol.

Ffynhonnell: Awdurdod Atal Twyll GIG Cymru, Adroddiad Perfformiad Gweithredol 2019- 20 (Chwarter 3), a Chyfrif Pennau StatsCymru ar 30 Medi 2019 (wedi'i dynnu o system Cofnodion Staff Electronig y GIG)

Atodiad 2

Ymateb y rheolwyr

Mae'r tabl canlynol yn nodi ymateb rheolwyr y Bwrdd Iechyd i'r meysydd i'w gwella

Arddangosyn 4: ymateb rheolwyr y Bwrdd Iechyd i'r meysydd i'w gwella

Cyf	Maes ar gyfer wella	Ymateb y rheolwyr	Dyddiad cwblhau	Swyddog cyfrifol
G1	Rhoi hyfforddiant atal twyll gorfodol ar waith ar gyfer rhai grwpiau o staff neu bob un	Byddai gweithredu hyfforddiant atal twyll gorfodol yn cael ei ystyried yn safon aur o ran helpu i ddatblygu diwylliant atal twyll yn y Bwrdd Iechyd. Mae amrywiaeth o opsiynau gan gynnwys hyfforddiant wyneb-i-wyneb neu e-ddysgu gorfodol ar atal twyll. Gallai dysgu gorfodol fod yn berthnasol i bawb neu rai o'r staff sydd mewn mwy o berygl o dwyll, a gellir archwilio hyn i ategu'r rhaglen sefydledig o waith ymwybyddiaeth a wnaed gan Dîm Atal Twyll y Bwrdd Iechyd.	31/03/2021	Matthew Evans

Cyf	Maes ar gyfer wella	Ymateb y rheolwyr	Dyddiad cwblhau	Swyddog cyfrifol
G2	Ystyried y capasiti Arbenigwyr Atal Twyll Lleol sy'n ofynnol i ddarparu adnoddau ar gyfer y lefelau gofynnol o waith rhagweithiol ac ymchwiliol, gan gynnwys hyfforddiant staff, a gwneud y tîm yn gydnerth.	Er y derbynnir bod mwy o gapasiti yn arwain at fwy o effaith a chanlyniadau o fewn gwaith Atal Twyll, nid yw arbedion maint wedi'u harchwilio'n fanwl eto. Gallai dull mwy deinamig, cydgysylltiedig o fynd i'r afael â gwaith atal twyll ar draws Byrddau Iechyd arwain at well cydnerthedd a chanlyniadau ataliol gwell, yn enwedig gyda Byrddau Iechyd sy'n rhannu ffiniau. Ni ddylid anghofio effaith Arbenigwyr Atal Twyll Lleol sydd wedi'u sefydlu mewn Byrddau Iechyd wrth ystyried y dull hwn ond yn sicr mae lle i gyflawni effeithiau dymunol canlyniadau rhagweithiol ac ymchwiliol, hyfforddiant staff, a mwy o gadernid ledled Cymru gyda dull mwy cydgysylltiedig.		Matthew Evans

Cyf	Maes ar gyfer wella	Ymateb y rheolwyr	Dyddiad cwblhau	Swyddog cyfrifol
G3	Gweithredu cysondeb wrth gofnodi a monitro'r risg o dwyll economaidd yn unol â pholisi a strategaeth rheoli risg y Bwrdd Iechyd.	Bydd y risg o dwyll yn cael ei rheoli yn unol â fframwaith rheoli risg y Bwrdd Iechyd; gan ddefnyddio polisi, gweithdrefn a systemau sefydledig. Bydd hyn yn galluogi perchnogion y risg i reoli risg yn effeithiol gyda chymorth arbenigol gan y Tîm Atal Twyll.	30/09/2020	Matthew Evans

Archwilio Cymru
Audit Wales

Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru
Gwefan: www.archwilio.cymru
We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.